
Dr GORAN LATINVIĆ, docent

Univerzitet u Banjaluci

Banjaluka, Bulevar vojvode Petra Bojovića 1a

Republika Srpska

UDK 327(497.11:489)"1920/1941"(093.2)

341.7(497.11:489)"1920/1941"(093.2)

JUGOSLOVENSKO-DANSKI ODNOSI 1920–1941*

APSTRAKT: U članku je dat pregled, do sada neistraženih, diplomatskih i ekonomskih odnosa između jugoslovenske države i Danske od 1920. do 1941. godine. Tekst je napisan pretežno na osnovu izvora koji se čuvaju u Arhivu Jugoslavije u Beogradu.

Ključne riječi: Kraljevina Srba, Hrvata i Slovenaca/Kraljevina Jugoslavija, Kraljevina Danska, diplomatski odnosi, ekonomski odnosi

U namjeri da osnaži svoj međunarodni položaj, uprkos velikoj materijalnoj oskudici i činjenici da se nalazila u izbjeglištvu, srpska vlada je nakon Oktobarske revolucije u Rusiji otvorila nekoliko diplomatskih predstavništava, uključujući i ono u Kopenhagenu, koje je u svojoj nadležnosti imalo Dansku i Norvešku. Prvi srpski diplomatski predstavnik u danskoj prestonici bio je Milutin Jovanović, koji je tu dužnost obavljao kao ministar rezident tokom 1918. godine. Nekoliko mjeseci otpravnik poslova bio je Brana Marković, da bi nešto duže od dvije godine dužnost poslanika obavljao Milan Rakić. Poslanstvo Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca u Kopenhagenu, kao i ono u Stokholmu, zatvoreno je 1920. godine, jer je u novim međunarodnim okolnostima Skandinavija za jugoslovensku državu izgubila onaj značaj koji je imala tokom Prvog svjetskog rata.¹

Nakon zatvaranja poslanstava u Kopenhagenu i Stokholmu, jugoslovenska država zadržala je u Skandinaviji počasne predstavnike na konzularnom nivou, koji su činili sponu u njenim odnosima sa Danskom, Švedskom i Norveškom, sve dok 1936. godine nije ponovo otvoreno jugoslovensko poslanstvo u Stokholmu. Po zatvaranju dvaju poslanstava, Kraljevina SHS

---

* Rad je deo projekta *Konflikti i krize – saradnja i razvoj u Srbiji i regionu u 19. i 20. veku* (47030), koji finansira Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja Republike Srbije.

¹ Predrag Krejić, *Poslanstvo Kraljevine Srbije i Kraljevine SHS za Dansku i Norvešku – Kopenhagen 1918–1920*, Arhiv, V, 1, Beograd 2004, 103–118.

zadržala je počasne generalne konzulate u Kopenhagenu, Stokholmu i Kristijaniji (kojoj je 1925. vraćeno staro ime – Oslo), koji su nastavili djelatnost pod nadležštvom jugoslovenskog poslanstva u Berlinu.

Dužnost počasnog generalnog konzula Kraljevine SHS u Kopenhagenu, čija je adresa bila Gothersgade 37, vršio je Henri Edgar Tegner, sin Ludviga Tegnera, prvog počasnog konzula Srbije u danskoj prestonici. On je kralju Aleksandru I Karađorđeviću u februaru 1929. poslao knjigu o kulturno-istorijskom nasljeđu i geografiji Danske, predloživši da knjiga slične tematike o Jugoslaviji bude prevedena i objavljena na danskom jeziku.² Tegner je 29. marta 1933. predložio jugoslovenskoj vladi da budu imenovani počasni konzuli u Arhusu i Odenzeu.³

Miloš Petronijević je bio danski počasni generalni konzul u Beogradu od 1923. do 1925, a poslije njega, sve do 1936. godine, tu dužnost obavljao je Stevan Karamata, direktor Jadransko-podunavske banke. Počasni konzul u Zagrebu bio je Jovan Maksimović, a u Ljubljani Aleksandar Knez. U januaru 1933. za počasnog konzula u Sarajevu postavljen je Vojislav Besarović, a za počasnog vicekonzula u Dubrovniku Paul Neregard. Danska je imala i počasni vicekonzulat u Sušaku, gdje je tu dužnost obavljao Dragutin Pavlović, a 1935. godine postojala je namjera da bude otvoren vicekonzulat u Splitu, gdje je kao kandidat za taj posao pominjan Šimun Koceić.⁴ Poslanici skandinavskih zemalja, koji su bili akreditovani u jugoslovenskoj državi, povremeno su posjećivali Beograd i druge gradove. Tako je danski poslanik u Pragu, akreditovan i za Jugoslaviju, Hest, tokom svoje posjete Beogradu aprila 1930. odlikovan lentom Svetog Save. Istovremeno, on je kralju Aleksandru I Karađorđeviću uručio visoko dansko priznanje Orden Elefanta I reda. Nešto ranije, danski kralj Kristijan X odlikovan je ordenom Karađorđeve zvezde I stepena. Hest je posjetio i srpskog patrijarha.⁵ Kraljevina Jugoslavija i Kraljevina Danska zaključile su 14. decembra 1935. Ugovor o miranju, arbitraži i sudskom rješavanju sporova. Ugovor su potpisali u Beogradu jugoslovenski premijer Milan Stojadinović i danski poslanik Erik Bjerling.⁶ Oni su se sporazumjeli da sporovi koji bi se pojavili između Jugoslavije i Danske, a koji ne budu mogli biti riješeni diplomatskim putem, budu riješeni pod uslovima koji su utvrđeni ovim ugovorom, to jest sudskom ili arbitražnom raspravom. Ugovor je bio pravne prirode i imao je 37 članova.⁷

---

² AJ, 74 (KD)–4–11.

³ AJ, 334 (KPO)–227–587.

⁴ AJ, 334 (KPO)–246–642.

⁵ AJ, 334 (KPO)–774–953.

⁶ AJ, 38–774–953.

⁷ *Službene novine Kraljevine Jugoslavije*, XIX, 239–LXXII, Beograd 21. oktobar 1937, 1637–1650.

Narodna skupština Kraljevine Jugoslavije donijela je zakon o ovom Ugovoru 16. marta 1937. godine.⁸

Nepostojanje intenzivnijih diplomatskih odnosa između Kraljevine SHS/Jugoslavije i Kraljevine Danske nije bilo prepreka za poslovne ljude da u periodu između dva svjetska rata razvijaju ekonomske odnose, koji su se zasnivali na Deklaraciji o trgovini zaključenoj između Kraljevine Srbije i Kraljevine Danske 1909. godine.

Ministarstvo trgovine i industrije u Beogradu primilo je u septembru 1925. zahtjev jednog jugoslovenskog preduzetnika da u Kopenhagenu bude osnovana trgovinska agencija Kraljevine SHS, koja bi radila na unapređenju jugoslovensko-danskih ekonomskih odnosa.⁹ Prema izvještaju jugoslovenskog počasnog generalnog konzulata u Kopenhagenu, u Danskoj se sve do posljednjih mjeseci 1930. nisu osjećale posljedice Velike ekonomske krize. Štaviše, Danska je tokom 1930. povećala poslovne veze i promet sa inostranstvom, uprkos činjenici da je te godine spoljna trgovina većine zemalja nazadovala. Doduše, pad cijena uticao je na to da dođe do smanjenja vrijednosti tog prometa. Za Dansku najveću ulogu imalo je britansko tržište. Situacija u danskoj privredi bila je veoma loša 1932. godine,¹⁰ da bi tokom zime 1932–1933. ekonomska kriza u ovoj skandinavskoj zemlji dostigla vrhunac.¹¹

Uoči krize, Kraljevina SHS izvezla je u Dansku robu u vrijednosti od 2.865.000 dinara, što je bilo 0,04% jugoslovenskog izvoza 1927. Iduće godine, jugoslovenski izvoz u Dansku povećan je na 3.270.000 dinara, tj. činio je 0,05% ukupnog izvoza. Jugoslovenski uvoz iz Danske iznosio je 1927. godine 8.119.000 dinara (0,11%), a 1928. smanjen je na 3.730.000 dinara (0,05%).¹²

Tokom 1931. godine u Kopenhagenu je bilo aktivno Dansko-jugoslovensko trgovačko društvo za plasiranje jugoslovenskih proizvoda na dansko tržište, a činili su ga dvojica uglednih danskih trgovaca i jedan jugoslovenski novinar. Oni su se posebno angažovali u vezi sa prodajom jugoslovenskog voća u Danskoj. Za unapređenje jugoslovensko-danskih ekonomskih odnosa posebno se zalagao Sigurd Jergensen, šef trgovinsko-turističkog odjeljenja pri jugoslovenskom počasnom generalnom konzulatu u Kopenhagenu. Danski diplomata Bjering proputovao je kroz Jugoslaviju u proljeće 1932, zbog pojačanog danskog interesovanja za uvoz kukuruza i duvana.¹³

⁸ AJ, 74 (KD–4–11.

⁹ AJ, 65–263–795.

¹⁰ AJ, 334 (KPO)–423–1370.

¹¹ Knud J. V. Jespersen, *A History of Denmark*, London 2004, pp. 167.

¹² Jaša Grgašević, *Trgovina Kraljevine SHS od 1919.–1928. godine*, Privredni almanah Jugoslovenskog Lloydja, priredio Joso Lakatoš, Zagreb 1929, 8.

¹³ AJ, 38–774–953.

I u godinama krize, suve šljive i žitarice bili su glavni proizvodi koje je Jugoslavija izvozila u Dansku. Vrijednost ovog izvoza 1931. godine bila je 5.105.949 dinara, 1932. godine 3.361.494 dinara, da bi u prvih devet mjeseci 1933. njegova vrijednost iznosila 16.597.898 dinara. Počasni generalni konzulat Jugoslavije u Kopenhagenu izdejstvovao je u septembru 1934. dozvolu za uvoz u Dansku pet vagona suvih šljiva. Njih su na dansko tržište plasirali Agrarna banka, Hrvatska banka i trgovac Mehmedagić iz Brčkog. Tokom jeseni 1936. godine, jugoslovenski preduzetnici nastojali su da u Dansku izvezu 200–300 vagona suvih šljiva. Taj izvoz je, međutim, onemogućen zbog danskih uvoznih dozvola. Danske vlasti su predlagale da iz Jugoslavije u Dansku budu izvezene suve šljive u vrijednosti od oko 15 miliona dinara, a da zauzvrat, za isti iznos, u Jugoslaviju budu uvezena željeznička motorna kola iz Danske.¹⁴

Tabela 1: Glavni artikli jugoslovenskog uvoza iz Danske 1933. godine

Roba	Količina (u kvintalima)
Sjeme od povrća	1.490
Šljunak, pijesak i zemlja	500
Katran	306
Nejestiva mast	299
Sirove goveđe kože	150
Jestivo ulje	140
Uljano sjemenje	55
Lijekovi i razni hemijski proizvodi	23
Brašno od krompira	17
Električni aparati	8
Električni, galvanski termoelemenat	6
Vještačke boje	5
Kože	5
Vunene tkanine	4
Motorni čekići i dizalice	3
Ekstrakt za proizvodnju sira	2
Porculanska roba	1
Mašine za obučarsku industriju	1
Radio aparati	1

AJ, 334(KPO)–383–1205.

Jugoslavija je u trgovinskoj razmjeni sa Danskom 1934. godine imala aktivan bilans, jer je vrijednost jugoslovenskog izvoza u Dansku iznosila

¹⁴ AJ, 334 (KPO)–460–1450.

16.452.000 dinara, a vrijednost jugoslovenskog uvoza iz Danske 2.028.000 dinara. Tako izražen aktivan bilans Jugoslavija je ostvarila zahvaljujući izvozu kukuruza u ovu skandinavsku zemlju.¹⁵ Te godine Jugoslavija je izvezla u Dansku kukuruz u vrijednosti od 14.231.000 dinara, dok je drugi izvozni proizvod bilo perje, kojeg je izvezeno u vrijednosti od 1.633.000 dinara. Što se tiče jugoslovenskog uvoza iz Danske, on se najviše odnosio na mineralne materije (650.000 dinara), hemijske proizvode (309.000), sjeme od povrća (134.000), lijekove (106.000) i razna jestiva ulja (105.000).¹⁶ Struktura jugoslovenskog uvoza iz Danske bila je slična i 1933. godine.

Manje od jednog kvintala uvezeno je gramofonskih ploča, mašina za obradu kamena i gvozdene žice. Procjenjeno je da bi se na jugoslovensko tržište mogli plasirati i ovi danski proizvodi: separatori, sjeme od suncokreta, maslinovo ulje, riblje ulje, kozja dlaka, obuća od kaučuka, kaiševi od biljnih vlakana i balsami za industrijsku robu.¹⁷

Grupa danskih preduzetnika u maju 1934. imala je ideju da u jednom od jugoslovenskih pristaništa na Jadranskom moru podignu silos za žito, kapaciteta 17.000 tona, čija bi izgradnja koštala oko 12 miliona dinara.¹⁸ Međutim, krajem maja 1934, jugoslovenski počasni generalni konzulat u Kopenhagenu obavijestio je Beograd da danska vlada namjerava da izvrši sistematsku reviziju svoje spoljne trgovine, a između ostalog i uvoza žita. Danska vlada namjeravala je da poveća trgovinski promet sa zemljama koje bi mogle uvoziti danske proizvode, u zamjenu za svoj izvoz u Dansku. Iz jugoslovenskog predstavništva u Kopenhagenu tražene su instrukcije u pogledu stvaranje osnove za proširenje trgovinskih odnosa između dvije zemlje.¹⁹ Jugoslovenski izvoz u Dansku znatno je opao 1935. godine, što je bila posljedica mjera koje je preduzeo danski Valutni biro za odobravanje uvoza, s ciljem da se jugoslovenska vlada prinudi na pregovore sa danskom vladom radi zaključenja novog trgovinskog ugovora.²⁰ Iste godine, veoma je porastao jugoslovenski uvoz iz Danske, zbog kupovine dizel vozova za preko 900.000 kruna.²¹

Prema izvještaju jugoslovenskog počasnog generalnog konzulata u Kopenhagenu iz 1936. godine, interesovanje danskih trgovaca za razmjenu sa jugoslovenskim trgovcima bilo je veliko. Na osnovu porudžbina koje su do tada stigle u jugoslovensko predstavništvo, procijenjeno je da vrijednost jugoslovenske robe za koju su Danci bili zainteresovani prelazi dva miliona

¹⁵ AJ, 38–129–275.

¹⁶ AJ, 334 (UO–PO)–61–173.

¹⁷ AJ, 334 (KPO)–383–1205.

¹⁸ AJ, 334 (KPO)–447–1416.

¹⁹ AJ, 334 (KPO)–383–1205.

²⁰ AJ, 334 (UO–PO)–61–173.

²¹ AJ, 334 (KPO)–383–1205.

danskih kruna. Primjećeno je da bi Jugoslavija mogla izvoziti u Dansku ove proizvode: kukuruz, pšenicu, svježe i suve šljive, grožđe, jabuke, orahe, vino, goveđe kože, duvan, hmelj, kudelj, ljekovito bilje, perje, željezničke pragove, kalcijum karbid i boksit. Takođe, Jugoslavija bi mogla uvoziti iz Danske: mašine za mljekarstvo i klanice, aparate za hlađenje, mašine za izgradnju puteva, lokomotive i vagona, dizel motore za brodove i ribarske čamce, sve vrste električnih aparata, riblje ulje i masti, lijekove i medicinske preparate, vještačke boje i porculansku robu.²² Sredinom tridesetih godina 20. vijeka, Jugoslavija je uvozila motorna vozila iz Danske, u zamjenu za duvan.²³

Danske vlasti su, međutim, početkom 1936. godine smatrale da ne treba više uopšte dozvoliti jugoslovenski izvoz u tu zemlju, pa su sve danske firme, koje su početkom 1936. tražile dozvolu za uvoz jugoslovenske robe, bile odbijene. Razlog za to bila je namjera danske vlade da primora jugoslovensku vladu na pregovore koji bi vodili ka zaključenju novog trgovinskog ugovora. Na probleme su nailazili i danski izvoznici u Jugoslaviju, jer su usljed nedostatka sporazuma o kliringu sa Jugoslavijom, za dinare dobijene od prodane robe kupovali strane devize po slobodnom kursu, koji je bio znatno viši od zvaničnog kursa, zbog čega nisu mogli da izdrže konkurenciju na jugoslovenskom tržištu, koju su im činili izvoznici iz drugih zemalja.²⁴

Profesor dr Milorad Milovanović održao je 5. februara 1936. u Kopenhagenu predavanje o jugoslovenskoj spoljnoj trgovini i o jugoslovensko-danskim ekonomskim odnosima. On je ukazao na nedovoljnu trgovinsku razmjenu između njih, ističući da su glavna smetnja tome devizna ograničenja u objema zemljama. Danskoj su potrebni jugoslovenski poljoprivredni proizvodi, sirovine i polufabrikati za njenu industriju, a zauzvrat mogla bi da izvozi u Jugoslaviju mašine za industriju i poljoprivredu, kao i fabričke proizvode. Milovanović je istakao da bi danske firme mogle da učestvuju u izvođenju javnih radova u Jugoslaviji, naročito u izgradnji pristaništa, mostova i željezničkih pruga. Na kraju predavanja, predložio je zaključenje novog trgovinskog sporazuma između Jugoslavije i Danske, kao i sporazuma o platnom prometu, na bazi privatnih kompenzacija ili kliringa.²⁵

Ipak, učešće Danske u jugoslovenskoj spoljnoj trgovini bilo je izuzetno malo. U prvoj polovini 1932. godine, Jugoslavija je preko 70% svog izvoza plasirala u Italiju, Austriju, Čehoslovačku, Njemačku i Rumuniju. Danska je bila tek na 42. mjestu, sa učešćem od 0,01% u ukupnom jugoslovenskom izvozu, jer je na njeno tržište plasirano 46 tona jugoslovenske robe u vrijednosti od 181.676 dinara. U prvih šest mjeseci 1932. godine, blizu 70%

---

²² AJ, 334 (UO-PO)-61-173.

²³ AJ, 334 (KPO)-298-888.

²⁴ AJ, 334 (KPO)-383-1205.

²⁵ AJ, 38-129-275.

jugoslovenskog uvoza poticalo je iz Njemačke, Čehoslovačke, Austrije, Italije i Britanije. Danska je zauzimala 30. mjesto, sa učešćem od 0,07% u ukupnom jugoslovenskom uvozu, jer je na jugoslovensko tržište plasirano 96 tona danske robe, u ukupnoj vrijednosti od 905.816 dinara.²⁶

Uloga Danske u jugoslovenskoj spoljnoj trgovini, dakle, bila je mala. Prema tome, potreba za novim trgovinskim ugovorom, koji bi dao novi podsticaj razvoju ekonomskih odnosa, bila je sasvim očigledna.

Na zahtjev jugoslovenske vlade, Svetozar M. Rašić, generalni konzul u Milanu i bivši savjetnik poslanstva u Berlinu, koji je važio kao dobar poznavalac prilika u Skandinaviji, napisao je 28. januara 1936. obiman elaborat o potrebi otvaranja jednog diplomatskog predstavništva za Švedsku, Norvešku i Dansku. Interes za saradnju sa skandinavskim zemljama toliko se razvio da je nemoguće uspješno voditi poslove iz jugoslovenskog poslanstva u Berlinu, ocenio je Rašić. Posebno je naglasio ekonomski interes, ali su postojali i politički i kulturni interesi. Naveo je najznačajnije predstavnike jugoslovenskih interesa u Skandinaviji, a posebno je pomenuo Sigurda Jergensena, šef trgovinsko-turističkog odjeljenja pri počasnom generalnom konzulatu u Kopenhagenu, koji je opisan kao „duša svekolikog rada u našu korist u Danskoj“. Otvaranje diplomatskog predstavništva Jugoslavije u skandinavskim zemljama „od najvećeg interesa“, istakao je Rašić.²⁷

Jugoslovensko poslanstvo u Stokholmu otvoreno je 30. septembra 1936. Jugoslovenski poslanik u ovom gradu bio je istovremeno akreditovan za Švedsku, Dansku i Norvešku, za koje je do tada bio akreditovan jugoslovenski poslanik u Berlinu.²⁸ Za jugoslovenskog poslanika u Stokholmu imenovan je Milorad Stražnicki, koji je stupio na dužnost 11. februara 1937.²⁹ Osim poslanstva u Stokholmu, Jugoslavija je u skandinavskim zemljama imala i ranije otvorena predstavništva na nivou počasnih generalnih konzulata, počasnih konzulata i počasnih vicekonzulata. Krajem 1936. godine dužnosti počasnog generalnog konzula u Kopenhagenu razriješen je Henri Edgar Tegner,³⁰ a za novog počasnog generalnog konzula postavljen je Torvald Olesen. On je u novembru 1938. poslao u Muzej kneza Pavla u Beograd jednu vazu na kojoj su izrađeni grbovi Jugoslavije i Danske, u znak njegove želje da se dvije zemlje približe jedna drugoj.³¹

Kralj Aleksandar I Karađorđević primio je 30. oktobra 1930. danskog diplomatu Erika Bjeringa, radi predaje akreditivnih pisama.³² Bjeriing

²⁶ AJ, 334 (KPO)–455–1442.

²⁷ AJ, 334 (UO–PO)–61–173.

²⁸ AJ, 334 (UO–PO)–94–302.

²⁹ AJ, 382–4–15.

³⁰ AJ, 334 (KPO)–331–1038.

³¹ AJ, 433–1.

³² AJ, 74 (M)–191–266.

je boravio u Pragu, povremeno dolazeći u Jugoslaviju. Prema sačuvanim i dostupnim dokumentima, uočljivo je da je sekretar danskog poslanstva u jugoslovenskoj prestonici bio I. P. Mirner, a otpravnik poslova 1938. godine bio je Fric Emerik Heg Guldborg.³³

Ministarstvo inostranih dela u Beogradu javilo je 18. marta 1937. jugoslovenskom poslaniku u Stokholmu da su okončane pripreme za zaključenje novih trgovinskih ugovora sa Švedskom i Danskom, i da treba saopštiti vladama tih zemalja želju jugoslovenske vlade da se pristupi pregovorima, kako bi bili zaključeni novi sporazumi, umjesto onih iz 1907. i 1909. godine, koji su još bili važeći. Potreba za novim ugovorima bila je očigledna, ne samo zbog vremenskog perioda od trideset godina, koji je deklaracije o trgovini koje je Srbija potpisala sa skandinavskim zemljama, a koje su razmjenom nota proširene i na Kraljevinu SHS, učinio zastarjelima, nego i zbog sasvim izmijenjene ekonomsko-političke situacije u svijetu.³⁴

Jugoslovenska vlada poslala je u Skandinaviju delegaciju u kojoj su bili Milivoj Pilja, Ivo Belin i M. A. Pavlović. Tokom pregovora sa predstavnicima skandinavskih zemalja, jugoslovenska delegacija imala je zadatak da uspostavi ravnotežu u trgovinskoj razmjeni. Delegacija jugoslovenske vlade stigla je 21. aprila 1937. u Kopenhagen, gdje je ubrzo otpočela pregovore sa danskom delegacijom. Težište pregovora bilo je na utvrđivanju uvoznih kontingenata i načina plaćanja, a za osnovu poslužio je uvoz, odnosno izvoz, iz ranijih godina.³⁵

Sa željom da daju podstrek međusobnoj trgovinskoj razmjeni i da regulišu izvjesna pitanja ekonomskih odnosa, dvije delegacije postigle su sporazum, koji su 1. maja 1937. potpisali M. Pilja i P. Munk. Trgovinski sporazum između Kraljevine Jugoslavije i Kraljevine Danske sadržavao je osam članova. Oni su se dogovorili da će se trgovinska plaćanja između dvije zemlje vršiti u slobodnim devizama i obavezali se da će davati podstreka međusobnoj trgovinskoj razmjeni, nastojeći pri tome da ostvare ravnotežu. Danska vlada se obavezala da će izdati devizne sertifikate u ukupnoj vrijednosti od milion danskih kruna, u cilju uvoza ove jugoslovenske robe: 1. šljive (550.000 danskih kruna), 2. pekmez od šljiva (50.000), 3. svježe grožđe (50.000), 4. vino (50.000), 5. ljekovito bilje (50.000), 6. hmelj (50.000), 7. konoplja (50.000), 8. perje, konjske grive i repovi (50.000), 9. klobučine za šešire (50.000) i 10. drugi proizvodi (50.000). Jugoslovenska vlada se takođe obavezala da će izdati uvozne dozvole u vrijednosti od milion danskih kruna, ali bez navođenja konkretnih proizvoda. Dvije vlade još su se sporazumjele

---

³³ AJ, 74 (KD)–4–11.

³⁴ AJ, 382–4–14.

³⁵ Boško Đorđević, *Pregled ugovorne trgovinske politike od osnivanja države Srba, Hrvata i Slovenaca do rata 1941. godine*, Zagreb 1960, 89.

da će jedna drugu obavještavati o raspodjeli deviznih sertifikata i uvoznih dozvola, a ukoliko bi trgovinski bilans jedne od zemalja bio pasivan, ona druga će staviti na raspolaganje devizne sertifikate ili uvozne dozvole izvan dogovorene količine, ali ne u vrijednosti većoj od 200.000 danskih kruna. U svrhu praćenja trgovinske razmjene, dvije vlade će jedna drugoj slati statistike. Dogovoreno je da Sporazum stupi na snagu 15. maja 1937. i da važi do 30. aprila 1938, poslije čega će biti prećutno produžavan za novi period od četiri mjeseca, sve dok jedna strana ne izrazi želju da ga okonča.³⁶ Sporazum je u Jugoslaviji ozakonjen 13. maja, a razmjena ratifikacija obavljena je 25. maja i 6. avgusta 1937. godine.³⁷

Iz Kopenhagena izaslanici jugoslovenske vlade otputovali su u Stokholm. Jugoslovensko-švedski pregovori, koji su izazvali veliko interesovanje poslovnih krugova, okončani su 14. maja 1937, potpisivanjem Ugovora o trgovini i plovidbi između Kraljevine Jugoslavije i Kraljevine Švedske.³⁸

Pozitivan rezultat zaključenih sporazuma bio je vidljiv već 1937. godine, jer je jugoslovenski izvoz u Dansku premašio 166 miliona dinara, što je bio apsolutni rekord u jugoslovenskoj trgovinskoj razmjeni sa ovom zemljom. I po danskoj statistici, Jugoslavija je 1937. i 1938. više izvozila u Dansku nego što je uvozila iz nje. Jugoslovenski izvoz u Dansku 1937. godine iznosio je 3,0 miliona danskih kruna, a jugoslovenski uvoz iz Danske 0,4 miliona kruna. Iduće godine, Jugoslavija je izvezla u Dansku robu u vrijednosti od 2,3 miliona kruna, a uvezla iz nje robu vrijednu 0,5 miliona kruna.³⁹ Do zaključenja trgovinskog ugovora 1937. godine, po zvaničnoj jugoslovenskoj statistici, Jugoslavija je imala aktivan trgovinski bilans sa Danskom samo 1920, 1925, 1929. i 1934. godine. Nakon zaključenja sporazuma, Jugoslavija je zabilježila aktivan bilans u kontinuitetu od tri godine, premda je on postajao sve manji: 1937. oko 160 miliona dinara, 1938. oko 22 miliona dinara i 1939. oko 10 miliona dinara. Aktivan trgovinski bilans bio je posljedica jugoslovenskog izvoza kukuruza u ovu skandinavsku zemlju.⁴⁰

---

³⁶ *Službene novine Kraljevine Jugoslavije*, XIX, 110–XXXII, Beograd 16. maj 1937, 519–522; Boško Đorđević, *n. d.*, 89–90.

³⁷ *Pregled međunarodnih ugovora i drugih akata od međunarodnopravnog značaja za Jugoslaviju od 1918 do 1941 godine*, Beograd 1962, 316.

³⁸ AJ, 382–4–14.

³⁹ AJ, 334 (KPO)–423–1370.

⁴⁰ AJ, 334 (KPO)–383–1205.

Tabela 2: Jugoslovensko-danska trgovinska razmjena 1920–1939
(u jugoslovenskim dinarima)

Godina	Jugoslovenski izvoz u Dansku	Jugoslovenski uvoz iz Danske	Bilans
1920.	1.200.000	2.146	+ 1.197.854
1921.	74.293	1.476.944	– 1.402.651
1922.	565.022	4.179.506	– 3.614.484
1923.	1.566.320	7.082.880	– 5.516.560
1924.	1.209.000	14.873.836	– 13.664.836
1925.	19.296.981	14.950.352	+ 4.346.629
1926.	3.847.693	6.931.444	– 3.083.751
1927.	2.864.975	8.119.397	– 5.254.422
1928.	3.269.551	3.729.556	– 460.005
1929.	2.863.714	2.657.260	+ 206.454
1930.	2.325.888	3.297.414	- 971.526
1931.	1.202.549	2.326.737	- 1.124.188
1932.	412.649	1.372.271	- 959.622
1933.	519.378	2.055.009	- 1.535.631
1934.	16.452.111	2.028.912	+ 14.423.199
1935.	1.433.340	11.098.178	- 9.664.838
1936.	7.222.972	3.458.521	+ 3.764.451
1937.	166.552.274	5.681.557	+ 160.870.717
1938.	29.605.795	7.721.216	+ 21.884.579
1939.	14.001.752	4.040.702	+ 9.961.050

Statistika spoljne trgovine Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca/Kraljevine Jugoslavije 1920–1939, Beograd 1921–1940.

Ipak, učešće Danske u ukupnoj jugoslovenskoj spoljnoj trgovini, posmatrano na godišnjem nivou, bilo je redovno ispod jednog procenta, sa izuzetkom jugoslovenskog izvoza u ovu zemlju 1937. godine.

Tabela 3: Učešće Danske u ukupnoj jugoslovenskoj spoljnoj trgovini 1920–1939.

Godina	Jugoslovenski izvoz u Dansku	Jugoslovenski uvoz iz Danske
1920.	0,09%	0,00%
1921.	0,00%	0,04%
1922.	0,02%	0,06%
1923.	0,02%	0,08%
1924.	0,01%	0,18%
1925.	0,22%	0,17%

1926.	0,05%	0,09%
1927.	0,04%	0,11%
1928.	0,05%	0,05%
1929.	0,04%	0,03%
1930.	0,03%	0,05%
1931.	0,03%	0,50%
1932.	0,01%	0,05%
1933.	0,02%	0,07%
1934.	0,42%	0,06%
1935.	0,04%	0,30%
1936.	0,17%	0,09%
1937.	2,66%	0,11%
1938.	0,59%	0,16%
1939.	0,25%	0,08%

Statistika spoljne trgovine Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca/Kraljevine Jugoslavije 1920–1939.

Tokom 1940. godine, Jugoslavija je uvezla iz Danske robu u vrijednosti od oko pet miliona dinara. Glavni artikli ovog uvoza bili su: razno sjemenje za povrće, sirišni ekstrakti, kožni kaiševi za prenos električne energije, izrade od lima, izrade od kovanog gvožđa, parni kotlovi, vazdušni kompresori, separatori, mašine i aparati za mliječnu proizvodnju. Jugoslavija je 1940. godine izvozila u Dansku kudelj, ovčije i jagnjeće kože.⁴¹

Njemačka je 9. aprila 1940. izvršila invaziju na Dansku i Norvešku. Danski otpor trajao je manje od šest sati, pa je njemačka okupacija ove zemlje bila veoma popustljiva. Danska je zadržala svoju vladu, koja je iz Kopenhagena nastavila da održava odnose sa drugim zemljama, uključujući i Jugoslaviju, s kojom je tokom 1940. godine potpisala nekoliko sporazuma.

Dansko poslanstvo u Beogradu obratilo se 1. jula 1940. jugoslovenskom Ministarstvu inostranih poslova s prijedlogom da bude zaključen sporazum između Danske i Jugoslavije o uvozu propagandno-turističkog materijala oslobođenog carine.⁴² Sporazum je zaključen razmjenom nota 5. avgusta 1940. U Beogradu je 11. oktobra 1940. potpisana Uredba o platnom sporazumu između Jugoslavije i Danske, kojom je regulisan način plaćanja u međusobnoj trgovinskoj razmjeni. Danska je usljed ratnih događanja pretrpjela znatne promjene u trgovini, posebno sa zemljama sa kojima je trgovala uz devizno plaćanje, zbog čega je zahtjevala regulisanje plaćanja na osnovu kliringa.⁴³ Platni sporazum, kojim je uveden kliring, u Jugoslaviji je

⁴¹ AJ, 65–263–795.

⁴² AJ, 334 (KPO)–483–1546.

⁴³ B. Đorđević, *n. d.*, 90.

ozakonjen 18. januara 1941.⁴⁴ Ratna dešavanja iz osnova su promijenila dansku trgovinu, pa nakon što je napušteno devizno plaćanje sa Jugoslavijom, došlo je i do ograničenja trgovinske razmjene. Predstavnici dviju država, M. Pilja i I. P. Mirner, potpisali su u Beogradu 1. novembra 1940. Trgovinski protokol, kojim su se vlade dviju zemalja saglasile da privremeno stave van snage Trgovinski sporazum potpisan u Kopenhagenu 1. maja 1937. Protokolom je predviđeno da u Jugoslaviju bude dopušten uvoz danske robe u vrijednosti od 850.000 kruna i da u Dansku bude dopušten izvoz jugoslovenske robe u vrijednosti od 1.200.000 kruna. Odlučeno je da Protokol, koji je u Jugoslaviji obnarodovan 18. januara 1941, ostane na snazi do 31. marta 1941. godine.⁴⁵

Kapitulacijom jugoslovenske vojske 17. aprila 1941, okupacijom i podjelom njene teritorije, Jugoslavija nije prestala da postoji kao država. Odlaskom u izbjeglištvo, Vlada Kraljevine Jugoslavije produžila je svoju međunarodnu politiku, ali u znatno težim uslovima. Ona je u emigraciji održavala diplomatske odnose sa Britanijom, SAD, SSSR, Poljskom, Čehoslovačkom, Španijom, Portugalom, Turskom, Švajcarskom, Vatikanom, Švedskom, Norveškom, Danskom i francuskom vladom u Višiju.⁴⁶ Kada je Danska priznala Nezavisnu Državu Hrvatsku, proglašenu 10. aprila 1941, jugoslovenska vlada je 24. maja 1941. prekinula diplomatske odnose sa danskom vladom.⁴⁷ Do ponovnog uspostavljanja diplomatskih odnosa između Jugoslavije i Danske došlo je nakon završetka Drugog svjetskog rata, u potpuno izmijenjenim međunarodnim okolnostima.

---

⁴⁴ *Pregled međunarodnih ugovora i drugih akata od međunarodnopravnog značaja za Jugoslaviju od 1918 do 1941 godine*, 364.

⁴⁵ *Službene novine Kraljevine Jugoslavije*, XXIII, 53–XXVI, Beograd 7. mart 1941, 477–486; *Pregled međunarodnih ugovora i drugih akata od međunarodnopravnog značaja za Jugoslaviju od 1918 do 1941 godine*, 365.

⁴⁶ Dušan Plenča, *Međunarodni odnosi Jugoslavije u toku drugog svjetskog rata*, Beograd 1962, 42.

⁴⁷ Isto, 47.

Goran Latinović

THE YUGOSLAV-DANISH RELATIONS 1920–1941

Summary

Kingdom of Serbia opened its Legation in Copenhagen after the October Revolution in Russia and later, diplomatic relations between the two countries were intensified. However, the Legation was closed already in 1920. The lack of more intensive diplomatic relations was not an obstacle for businessmen from both countries to develop economic relations, although the participation of Denmark in the Yugoslav trade exchange was pretty low. The Agreement on Trade between Yugoslavia and Denmark was signed in 1937, giving an additional impetus to their economic relations. When Denmark recognized the Independent State of Croatia, proclaimed under the Nazi order in Europe, Yugoslav Government in exile interrupted diplomatic relations with Denmark in May 1941. Relations between the two countries were reestablished after the Second World War under new international circumstances.